

DEMOKRATİK SİYASAL KÜLTÜRÜN GELİŞMESİNE TOPLUMBİLİMLER ÖĞRETİMİNİN KATKISI

Doç. Dr. Özer OZANKAYA

I. Giriş

Bu yazının amacı a) demokratik bir siyasal kültürün oluşmasına toplumbilimler öğretiminin yapabileceği önemli katkıyı belirtmek, b) yeryüzünde en eski demokrasi geleneğine sahip bulunan, modern toplumbilimlerin de en önce oluşup gelişmeye başladığı bir ülke olan İngiltere'de yapılan toplumbilimler öğretiminin kapsam ve içeriğini tanıtmaya çalışmaktır.

Bilindiği gibi modern toplumbilimler, insanın toplum hayatının anlaşılabilir ve açıklanabilir olduğu, dolayısıyla da planlanabilir ve öngörülebilir olduğu anlayışı yaygınlaştığı ve egemen duruma geçtiği ölçüde oluşup gelişmiştir. Böyle bir toplum anlayışı, geniş ölçüde, 19. yüzyılın ilk yarısında Batı Avrupa toplumlarına damgasını vuran sanayi ve ticaret faaliyetlerinin, köy ve kasabanın yerine büyük kentleri, küçük üretimin yerine büyük kütle üretimini, küçük atelyelerin yerine de büyük ve bürokratik örgütleri geçirmesinin bir ürünü olmuştur. Bu yeni ortam içinde çok sayıda insanlar, ortak ve benzer sorunlar karşısında olduklarını, toplumsal hayatın ve kendilerinin bu toplumsal hayat içindeki yerlerinin bir ilâhi takdir sonucu olmadığını, tam tersine anlaşılabilir, açıklanabilir, dolayısıyla da bilinçli insan müdahalesi ile düzenlenebilir etkenlerin sonucu olduğunu kavramaya başlamışlardır. Bu geniş kitleler ihtiyaç duydukları toplumsal güvenlik ve refah tedbirlerinin alınmasına ve bu tedbirlerin üzerine dayanacağı toplumbilimsel araştırma ve incelemelerin yapılmasına, gittikçe artan ölçüde güçlü bir destek olmuşlar, toplumu anlayıp açıklamaya çalışan bilimsel inceleme ve araştırmalara muhtaç oldukları **güvenceyi** sağlamaya başlamışlardır. Denilebilir ki toplumsal hayatın anlaşılması ve açıklanmasında, öngörülüp düzenlenmesinde çıkarı olan geniş toplum çevreleri güçlendiği ve bu yoldaki bilimsel

çalışmaları destekliyen bir kamu-oyu oluşturduğu ölçüde toplumbilimler gelişmiş ve ilerlemişlerdir. Bu destek ve güvence ortamı olmasaydı, toplum hayatının anlaşılabilir ve bilgili olarak düzenlenebilir olduğu anlayışının sahipleri, büyük bir etkinlik gösteremezlerdi.

Batı Avrupa toplumlarındaki bu bilimsel çalışmalar toplumu anlaşılır kıldıkça, küteler toplumun yönetimine etkili bir biçimde katılmanın imkân ve yollarını öğrenmeğe başlamış ve böylece demokratik bir siyasal kültür oluşup yaygınlaşma yoluna girmiştir.

Demokratik siyasal ortam, bu düzenin kurumlarını, değerlerini, ilkelerini, özellikle meşruluk ölçüleri ve otorite sembollerini aydınlığa çıkaran bu bilimsel çalışmaların sonuçları geniş kütelerce öğrenilip benimsendiği ölçüde oluşup güçlenmiştir. Bu nedenle yeni kuşakların siyasal öğretiminde, resmi öğretim kurumlarındaki toplumbilimler öğretimi çok önemli bir yer tutagelmiştir.

Bilindiği gibi bir toplumda yeni kuşakları toplum kültürüne ve bu arada siyasal kültüre hazırlayan kurumlar yalnız resmi öğretim kurumları değildir. Ailenin, kütle haberleşme araçlarının, siyasal partilerin ve daha bir çok örgütlerin bu alanda oynadıkları rol büyüktür. Ancak toplumbilimcilerin ve bu arada siyasal bilimcilerin bu konuda resmi eğitim kurumlarına özel önem vermelerinin başlıca nedenleri şunlardır:

- A) Resmi eğitim bilinçli olarak örgütlenmesi ve eşgüdümlü bir biçimde yürütülmesi bakımından öbür toplumsal kurumlardan ayrılır ve topluma hazırlayıcı kurumların en etkinidir.
- B) Siyasal partiler üyelerini birer bağımsız düşünceli **yurttaş** olarak değil, birer **bağımlı taraftar** olarak yetiştirme eğilimi gösterirler. Çünkü parti örgütleri hiyerarşik ve donmuş bir yapı halinde gelişmektedirler. Bundan başka siyasal partilerin verecekleri siyasal eğitimin tarafsız olamayacağı açıktır. Bu bakımdan öğretim kurumlarının yaptıkları siyasal eğitimin yerini tutamaz.
- C) Basın ve öbür kütle haberleşme araçlarının yaptıkları siyasal eğitimin de başta gelen özelliği örgütlenmemiş, belirsiz ve taraflı olmasıdır.
- D) Resmi eğitim kurumları ise toplumun bireylerini, hayatlarının etkilenmeğe en uygun olan döneminde, yani çocukluk döneminde eğitmektedirler. Modern sanayi toplumlarında

aile kurumunun çocuk üzerindeki etkisinin sürekli olarak azalmasına karşılık, okullarda geçirilen yıl sayısının durmadan arttığı göz önünde bulundurulursa resmi eğitim kurumlarının önemi daha iyi belirmiş olur.

Gerçekten siyasal tutum ve değerler, başka tutum ve değerler gibi kısmen insanların içinde yaşadıkları nesnel şartlarla (toplumsal ekonomik çevre, siyasal kurumlar, yasalar gibi) belirlenirlerse de, kısmen de hayattan öğrenilen ön-eğilimlerin birer sonucudurlar. Hayat deneyimleri sonunda kazanılan bilgiler, amaçlar, tercihler, gerçek anlayışları ve bağlılıklar siyasal tutum ve değerleri derinden etkilerler. İşte demokratik siyasal düzenin amaçları, tercihleri, gerçek anlayışları ve bağlılıkları bireylerce ne ölçüde etkili olarak öğrenilirlerse, bu düzenin söz konusu öğelerinin dış yaptırımlara (yasalar, kurumlar gibi) o ölçüde az ihtiyacı olur.¹

Şüphesiz burada öğretim ve eğitimin başta amaçları olmak üzere, içeriğinin de büyük önem taşıdığına dikkati çekmek gerekir. Sık sık ileri sürüldüğü gibi eğitim bir soyutlama, içeriği kesinlikle saptanmış olan bir öğretilen ve öğrenilen şeyler bütünü değildir. Tek sorun da bu eğitimin toplumun üyeleri arasında mümkün olan genişlikte dağıtılması da değildir. Şüphesiz eğitim örgütünün kurulması, derslerin düzenlenmesi, giriş şartları ve öğretim süresinin saptanması vb. de önemlidir. Ama bunların yanında eğitimin —geniş ölçüde tarihi değişmelere uğruyan— içeriği de, bilerek de, bilmeden de toplumsal ortamdaki bazı temel öğeleri yansıtır. Eğitim gerçekte belli bir seçimler bütünüdür; belli noktalardaki ısrarlar ve belli başka noktalardaki savsaklamalar bütünüdür.² Bu nedenle eğitimin amaçları konusunu soyut tanımlamalarla açıklamak mümkün değil. Gerçi değişik eğitim düzenlerinin hepsinde şu ortak amaçların bulunduğunu görüyoruz: a) Yeni kuşakların yürürlükteki toplumsal düzene uygun biçimde yetiştirilmesi, yani onlara toplumlarının benimsediği davranış ölçüleri ve değerlerin öğretilmesi; b) eğitilmiş insanlarda bulunması gerekli görülen bilgi ve tutumların kazandırılması; c) hayatlarını kazanmaları için gerekli olan ve toplumlarına da bir katkıda bulunmalarını sağlayan belli yeteneklerin öğretilmesi.

(1) Fred I. Greenstein, **Children and Politics**, New Haven, Yale University Press, 1965, s. 2-3.

(2) Raymond Williams, **The Long Revolution**, Penguin Books, London, 1961, s. 145.

Ancak unutulmamalıdır ki toplumlar sürekli değişme halindedirler; bu nedenle belli bir dönemde en iyi eğitim sayılan, insanlara verilebilecek en iyi şey gibi görülen bir eğitim, şartlar değiştiğinde bir «indoctrination» gibi görülmeye başlar. Çünkü özellikle eğitimin birinci sırada yer tutan «toplumsal düzene hazırlama» amacı, yalnızca «uygar davranış biçimleri öğretilmesi»nden ibaret olmayıp, aynı zamanda belli bir değerler düzeninin, grup bağlılığı, otorite, adalet, yaşamın amaçları alanlarındaki belli değerlerin iletilmesini de anlatır.

Demokratik Siyasal Öğretimin Sorunları :

Demokratik bir siyasal kültürün oluşumuna hizmet edecek bir toplumbilimler öğretimi, yurttaşların kamu işlerinin yürütülmesine etkin bir biçimde katılmasını sağlayacak bilgiler, hünerler, değerler, tutumlar ve yeteneklerle donatılması demektir. Böyle bir toplumbilimler öğretimi, teknolojik ve ekonomik nedenlerle karmaşıklığı durmadan artan kamu yönetimine halk katılmasının etkin bir biçimde sağlanabilmesi için zorunludur. Gerçekten demokratik bir siyasal eğitimin anahtarı toplum bilimlerdir. Kamu hayatına etkin bir biçimde katılmayı mümkün kılacak hüner ve tutumlara sahip bireyler yetiştirmek için toplumbilimler programlarının, bilim ve teknolojiadaki gelişmelerin siyasal ve toplumsal hayat bakımından taşıdığı anlam ve önemi açıklaması zorunludur. Bu nedenle toplumbilimler öğretiminin önemi çağımızda sürekli olarak artmaktadır. Hayatın hızındaki artış, alınması gerekli kamusal kararların sayısı ve kapsamı, çok kısa zaman içinde yeni şartlara uyma zorunluluğu, insanlık tarihinde hiçbir zaman bugünkü ölçüde olmamıştır. Çağımızda gerek halkın gerekse hükümetlerin yanılması felaketli sonuçlar verebilir.

Günümüzde eğitim, mesken, sağlık, dinlenme ve eğlenme, işsizliğin önlenmesi ve türlü toplumsal güvenlik tedbirleri, topluluk hayatının temel sorunları olmuştur. Merkezi planlama ve toplum planlaması yönünde çok büyük adımlar atılmıştır. Seçimle işbaşına gelen hükümet ilkesi, insan hakları ilkesi, özgürlük ilkeleri korunmaya çalışılırken, hükümet etme mekanizmalarında (örneğin örgütlenme biçimi, temsil yöntemleri, kamu yönetimi vb. alanlarında) yeni koşulları karşılamak üzere önemli uyarlamalar yapılmaktadır. İşte toplumbilimler öğretimi, demokratik düzenin karşılaştığı bu yeni sorunların anlaşılmasını sağlamalıdır. Bunun gibi toplumbilimler öğretimi yeni propaganda tekniklerini, kütlele-

rin örgütlenilip kullanılması yöntemlerini, sembolizmi ve siyasal psikolojiyi de tanıtmalıdır. Bu mekanizmalar anlaşılmalıdır. Bu mekanizmalar anlaşılmadıkça yurttaşların çağımızın siyasal dünyasını kavramları mümkün olmaz.

Ayrıca bireylerin, kendi görüşlerine aykırı bile düşse, çoğunluğun özgürce beliren kararlarına uymayı bilmeleri, demokratik düzenin işliyebilmesi için kaçınılmaz bir zorunluluktur. Böyle bir alışkanlık ise ancak bilim adamınıninkine benzer bir düşünce yapısıyla mümkündür. Bertrand Russel'in deyişiyle bilim adamı ne «Her türlü bilgi imkânsızdır» der, ne de «ben gerçeği çoktan biliyorum» diye düşünür. Bilim adamının düşünce yapısı yenilikleri ve değişimleri kabule daima hazır olan, bundan başka yerinde «Belki de ben yanılıyorum» diyebilen bir düşünce yapısıdır.³

Toplumbilimler öğretimi böyle bir düşünce yapısının oluşmasına çok büyük katkılarda bulunabilir.

Son olarak belirtelim ki toplumbilim öğretiminde esas olan, bireylere bazı rakamları ve olguları belletmek değildir; onlara hükümetler ve kamu hayatıyla ilişkilerini, bu ilişkilerdeki değişimleri görme ve çözümleme alışkanlığının kazandırılmasıdır. Toplumbilim öğretimi hükümet, parlamento, iki meclisli düzen, güçlerin ayrımı, ekonomik hayatın örgütlenme biçimi gibi kurumları yalnız ve yalnız insanların hizmetindeki araçlar olarak görebilen ve değişen ihtiyaç ve şartlar karşısında bunların da değişmesinin doğal olduğunu düşünebilen bireyler yetiştirmelidir. Böyle bireyler için anayasa, Charles Merriam'ın deyişiyle, her zaman için mükemmel ve geçerli bir kapalı kitap olmayıp, geçmiş kuşakların yaptığı bir denemeden ibarettir ve denemelerin devam etmesi gerekir. Yine böyle bireyler için hükümet zorunlu bir belâ değil, kamu refahını sağlayacak bir araçtır.⁴

II. İngiltere'de Toplumbilimler Öğretimi

Yazımızın bundan sonraki bölümünde İngiltere'deki orta öğretim kurumlarında yapılan toplumbilimler öğretiminin içeriği hak-

(3) Bertrand Russel, **Education for Democracy**, Association for Education in Citizenship, 1937, London.

(4) Charles E. Merriam, **Civic Education in the U.S.A.**, Chicago University Press, 1924.

kında bilgi vermek istiyoruz.⁵ Ancak sözü doğrudan doğruya bu içeriğe getirmeden aydınlatılması zorunlu olan bir husus var: İngiltere'de orta öğretim kurumları iki türdür. Birinciler Public Schools (adları kamu okulları olmakla birlikte paralı olup tam anlamıyla özel okul niteliğindedirler) ve Grammer Schools denilen okullardır; istisnalar bir yana bırakılırsa, yalnız bu okulları bitiren öğrenciler üniversiteye gidebilmektedirler. Bu birinci grup orta öğretim kurumlarına giden öğrenciler toplam öğrenci kütesinin % 25 kadarıdır.⁶ Büyük çoğunluğun devam ettiği Secondary Modern Schools ve öbür teknik okullar öğrencilerin zorunlu okul çağı olan 14 yaşına kadar devam ettikleri, okullardır; buradan ayrıldıktan sonra da doğrudan doğruya çalışma hayatına girmektedirler. İşte bu iki grup orta öğretim kurumlarında yapılan toplumbilimler öğretimi kapsam ve nitelik bakımından birbirinden oldukça farklıdır. Bu farklılık, aşağıda örneklerini sunduğumuz ders programlarında ve iki tür orta öğretim kurumlarının bitirme sınavlarında sorulan sorularda açıkça yansımaktadır.

1. Toplumbilimler Ders Programları

a) *Birinci grup orta öğretim kurumlarının toplumbilimler ders programlarına örnek olmak üzere, Oxford Üniversitesinin 1964 yılında bu okullar için önerdiği ders programına bakabiliriz.*⁷

SOSYOLOJİde yöntem sorunları ile ilgili olarak, nesnellik, değerler, sosyolojide anlama ve öngörme; doğal bilimler yöntemlerinin sosyolojide uygulanmasının kapsamı ve sınırlılıkları; toplumsal araştırma tasarılarının hazırlanması; toplumsal araştırmaların tarihi ve gelişimi; örnekleme, sorukâğıdı hazırlama ve görüşme sorunları incelenmektedir.

İngiltere'nin Toplumsal Yapısı konusunda :

Nüfusun büyüklüğü, bileşimi ve dağılımı, Nüfus artışı, toplumsal ekoloji ve kentsel alanlardaki süreçler.

Doğumlar, ölümler ve göçler. Evlenme, boşanma ve aile hayatı biçimleri.

(5) İngiliz eğitiminin geçirdiği evrim konusunda bk.: Raymond Williams, **The Long Revolution**, op. cit., s. 145-176.

(6) R. Williams, **The Long Revolution**, op. cit., s. 165-166.

(7) W. Philip and R. Priest, **Social Science and Social Studies in Secondary Schools**, Longmans, London, 1965, s. 5-8.

Toplumsal tabakalaşma. Toplumsal sınıf, statü, meslek ve eğitim. Servet ve iktidarın dağılımı. Toplumsal hareketlilik.

Büyük-çaplı örgütler ve bürokrasinin özellikleri; meslekler.

Toplumsal bozukluklar ve toplumsal yardım hizmetleri. Yoksulluk, yaşlılık, olanaksız ve elverişsiz şartlardaki çocuklar. Çağdaş yasal ve gönüllü toplumsal yardım ve düzeltme hizmetleri. Suçluluk ve çocuk suçluluğunun biçimleri. Suçluluğun toplumsal denetimi gibi konuların incelenmesi öngörülmektedir.

EKONOMİ dersi için önerilen program şu konuları içermektedir:

Ekonominin İlkeleri

Bir mal ve hizmetler ırmağı olarak 'Ulusal Gelir', 'tüketim', 'arttırım', 'yatırım' gibi terimlerin anlamları. Ulusal gelirin ham maddeler, emek ve anamaldaki kökenleri.

Özel girişim düzeninde üretim ve dağılım. Tüketici istemlerinin yalın bir çözümlenmesi ve yalın rekabetçi ve teknelci pazarlarda arz kuramı (oligopol ve başka karmaşık ilişkiler dışında). Böyle pazarlarda fiyatların oluşması. Arz ve istemin fiyat değişmelerine gösterdiği tepki; «marjinal» kavramı. Özel girişim düzeninin yol açtığı başlıca gelir türleri: (ücretler, kâr, faiz ve rant).

Para. Para ve kredinin niteliği ve görevleri hakkında yalın bilgiler; paranın değerinin tanımlanması ve ölçülmesi. (Altın Ölçüsü Kuramı üzerinde durulmuyabilir).

Uluslararası ticaret. Karşılaştırmalı maliyetler kuramı. Ödemeler dengesinin yapısı ve onu etkileyen etkenler; özgür ticaret ve koruma.

Ulusal Gelirin Saptanması Kuramı üzerine temel bilgiler. Enflasyon ve deflasyon. İşsizliğin başlıca türleri. Ulusal Gelirin, Ödemeler Dengesinin ve İşsizliğin değişik yanları tartışılırken, olanakların elverdiği ölçüde ilgili istatistik verilerine başvurulmalıdır.

Büyük Britanya'da Ekonomik Gelişme ve Ekonomik Politika :

Bu konuyla ilgili sorunlar ilke olarak İkinci Dünya Savaşından sonraki yılların sorunlarıdır; ancak bu savaştan önceki onyıllar hakkında genel bir temel bilgi verilmesi beklenmektedir. Başlıca sorunlar nüfus sorunları, istihdam, ödemeler dengesi, ücretler, teknel politikası, kamulaştırma, ve tarım dahil değişik sanayilerin gelişmesi sorunlarıdır.

İNGİLİZ ANAYASASI dersinde incelenmesi öngörülen konular da şunlar :

Büyük Britanya'nın bugünkü anayasasının ve siyasal düzeninin ana çizgileri; bu şu öğeleri içerir: Parlamento düzeninde Kral; Krallık ve onun İngiliz hükümeti içindeki payı; Bakanlık ve Kabine, bunların iç örgütlenişleri; bakanlar ve Kabinenin Kralla, Parlamentoyla ve Kamu Yönetimiyle ilişkileri; Parlamantonun görevi, örgütlenişi ve işleyişi. Seçmenler, seçimler ve partiler; seçimlerle ilgili yasanın, seçimlerin kuram ve uygulamasının temel öğeleri; partilerin ülke içinde ve Parlamento içinde örgütlenişi. Ana çizgileriyle İngiltere ve Galler bölgesinin yargı düzeni. Kamu yönetiminin örgüt ve görevleri; iktisadi kamu kuruluşları ve hükümet ve parlamento ile ilişkileri. Yerel Yönetim: İngiltere ve Galler bölgesinde yerel yönetimlerin örgütlenişi ve görevi.

b) *İkinci tür orta öğretim kurumlarında* ise toplumbilimler öğretiminin geniş ölçüde savsaklandığı, bu alanda pek az sayıda ve düşük nitelikte ders kitapları bulunduğu genel olarak paylaşılan bir kanı.⁸ Ancak son yıllarda bu okulların bazılarında uygulanmaya başlanan ve bir ileri adım sayılan toplumbilim öğretimi hakkında bir görüş edinebilmek için aşağıdaki ders programı örneği yararlı olacaktır.⁹

«GİRİŞ : Toplumbilimlerin Tanımlanması — Birey ve Toplum

İnsan nedir? Evrimi. Birey ve Grup. Aile biçimleri, örneğin kabile, klan. Küçük gruplar, örneğin kulüp, çete, okul. Etnik grup, ya da ırk. Sınıf, kast, ulus. Dil. Din. Haberleşme. Gelenek. Haklar, özgürlük ve sorumluluk.

Hükümet ve Yasanın rolü. Siyaset. Demokraside yerel ve ulusal yönetim. Olabilir (alternatif) düzenler, örneğin federal, otokratik düzenler.

Uluslararası işbirliği, örneğin Birleşmiş Milletler ve kuruluşları, Commonwealth (İngiliz Uluslar Topluluğu), savunma ve ticaret örgütleri. Devletler Hukuku. Bütün ulusların halkları arasında artan ilişkiler.

(8) W. Philip and R. Priest, **Social Science and Social Studies in Secondary Schools**, op. cit., passim; R. Williams, **The Long Revolution**, op. cit., s. 174.

(9) W. Philip and R. Priest, **Social Science...**, op. cit., s. 9-10.

Birey ve Ekonomi

İş. İş türleri ve gerekli yetenekler. Meslek, eğitim, çıraklık ve yetiştirilme. Çalışma saatleri, ücretler, çalışma şartları ve emeklilik. Sendikalar. Yaşama düzeyleri ve ilgili sorunlar, örneğin barınak durumu, çalışan kadınlar, işçilerin hareketliliği, işsizlik (bunların hepsi yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerde karşılaştırmalı olarak ele alınır).

Ticaret. İngiltere ve başka uluslar geçimlerini nasıl sağlıyorlar? Ulusal Gelir. Ticaret ve Ödemeler Dengesi. Türlerine, yönüne ve genişliğine göre dış satımlar ve dışalım.

Para, artırım ve yatırım. Değer, fiyat, takas ve değişim. Bireysel bütçe, örneğin artırım, kiralama, amortisman, banka hesabı, vergileme, sigorta. Ailesel, yerel, ulusal ve uluslararası bütçeler. Maliye ve dünya olayları.

Ekonomik yapı. Değişik düzenler. Rekabet, tekel, kamulaştırma. Tüketicinin korunması.

Birey ve Geleceği

Sağlık (vücut, akıl ve ruh sağlığı) : kişisel çevrede, ailede ve toplulukta.

Her kuşak için boş zaman işleri.

Yerel topluluk. Bir topluluğun çözümlenmesi. Yerel çevredeki yaşamın, çalışmanın ve boş zaman işlerinin örgütlenişi. Yurt içindeki ve yurt dışındaki başka topluluklarla karşılaştırmalar.

Hem yerel topluluktaki, hem de daha geniş çevrelerdeki başka insanlara yardımcı olma fırsatları.

2. Sınav Soruları

I. Birinci Gurup Orta Öğretim Kurumlarında

Northern Joint Matriculation Board'un Toplumbilim konusunda 1. grup orta öğretim kurumlarını bitirme sınavları için hazırladığı sorular şöyle :

SORU BİR

1955 yılına ait *The Economist* dergisinden uyarlanarak alınan aşağıdaki makaleyi okuyunuz; sonra a'dan d'ye kadarki soruları cevaplayınız :

«Yukardaki ile Aşağıdaki Arasında

Bugünkü ücretlerin geçmiştekine göre, ya da başka türlü değişimler karşısında yüksek mi, yoksa düşük mü olduğunu biraz bilen pek az kişi var.

Bu yazı bu boşluğu bir ölçüde doldurma yönünde bir girişimdir. Yöntemi esas olarak tümüyle istatistiksele ve özel olarak belirtilmediği yerde hiçbir yanlış veya doğru yargısı öne sürülmemiştir. Bu istatistikler, savaştan önce yıllık 200 sterlinle yıllık 1000 sterlin arasında kalan gelirlerle ilgilidir. Bu sınırlar içinde o tarihte orta sınıfla serbest meslek sahiplerinin çok büyük bir kısmı yer alıyordu. Bunlar zenginler değildi, ılımlı ölçüde rahat bir hayatları vardı. Din adamları, okul müdürleri, üniversite öğretim üyeleri (baş sıradakilerin dışında kalanlar), taşra avukat ve doktorları (kentlerdeki de önemli bir oranı) banka ve sigorta memur ve yöneticileri, küçük aile-işletmesi sahipleri, yazarlar, mimarlar, sanatçılar- kısacası ülkenin serbest meslekler, ticaret, sanat ve kültür hayatının belkemiği idiler.

Başlangıç yılı 1938'dir. Bu savaş-öncesi yılını temel almak onun tam olarak haklı, yerinde olduğu yolunda herhangi bir varsayımdan hareket edildiği anlamına gelmez. Tarihi bir karşılaştırma için başka hiçbir temel yoktur da ondan; 1938, para değerinin bir ölçüde durağan olduğu, ya da ücretlerle gelirler arasındaki ilişkinin makul ölçüde bir durağanlığa yaklaştığı son yıldır. Buna uygun olarak çizelgenin ilk iki sütunu bu yıla ait 9 adet kazanılan geliri göstermekte ve o yılki gelir vergisi ödendikten sonra her birinden geriye ne kaldığını belirtmektedir. En düşük iki derece için bir tek kişiyi düşünmenin en uygun olacağı düşünüldü, çünkü bu ücretlerin en büyük kısmı evli olmıyan erkek ve kadınlara ödenen ücretlerdi. Bunun gibi 400 sterlinlik gelir derecesi için hesaplanan vergi miktarı, çocuksuz evli bir çift için öngörülen vergi miktarıydı. Bununla birlikte, bunun üstündeki bütün gelir basamakları için varsayımlanan vergi miktarı, bakılacak çağda iki çocuğu olan bir evli çift için öngörülmüş olan vergi miktarıydı. Söylemeğe gerek bile yok ki bu varsayımlar oldukça keyfidir; ama makul görünüyorlar.

Bu hesaplamanın ilk adımı basittir-ikinci sütundaki rakamların 1938 den bu yana görülen fiyat düzeyi değişimlerine uydurulması işlemidir. Bu amaç için tutulacak en iyi yolun, resmi ulusal gelir tahminlerinden elde edilebilen her türlü tüketim biçimlerinin ağırlıklı indeks fiyatlarını kullanmak olduğu düşünülmüştür. 1955 yılının sonuna ait rakamlar yayımlandığında bu indeksin 1938 düzeyinin $2 \frac{2}{3}$ katı olduğu görülecektir. Bunun gibi 2 nolu sütundaki rakamlar, % 166 $\frac{2}{3}$ ölçüsünde (yani $\frac{8}{3}$ ile çarpılarak) arttırılmış ve 3 no.lu sütundaki sayılar elde edilmiştir. Bunlar, bugün gelir vergisi ödendikten sonra elde edilmesi zorunlu olan gelirdir; 1 nolu sütundaki savaş-öncesi gayrisafi gelirlerin sağladığı ortalama tüketim düzeyini aynen elde edebilmek için.

Fakat bu yalınkat hesaplama herkesin hoşuna gitmeyecektir. Verdiği sayıların çok yüksek olduğunu, çünkü savaştan önce geniş ölçüde yalnız haftalık ücret alıcılara sağlayan refah devleti faydaları, şimdi bu gelir düzeylerini de içine alacak biçimde genişletilmiştir. Bugün

birçok şeyler vergi gelirlerinden yapılan kamu harcamaları sayesinde parasız elde edilebildiği için, insanların bugün eskiye göre daha az vergi-sonrası-geliriyle geçinebildikleri söylenebilir. Öte yandan yapılması gereken şeyin insanların onsekiz yıl önceki yaşama düzeylerini olduğu gibi korumaları için bugün gereksindikleri geliri değil, o zamandanberi gerçekleştirilmiş olan ilerlemeden herkesin payına düştüğü oranda yararlanabilmesi için gerekli olan geliri sağlamak olduğu söylenebilir. 1955 yılında İngiltere halkının toplam tüketimi,

1938-39 Gayrisafi Gelir	1938-39 Safi Gelir (sütun 1 eksi vergi)	1955-56 standart net gelir (sütun 2 artı 2)	1955-56 net gelir farklılığı (dipnota bak)	1955-56 gayrisafi gelir fark- lılığı (4. sütun için gerekli olan gayrisafi gelir farklılığı)	gayrisafi gelirin yüz- de artışı (sü- tun 5'in yüz- desi olarak)
1	2	3	4	5	6
£	£	£	£	£	%
200—Bekâr	195	520	505-556	587-656	293-328
300— „	288	768	753-822	951-1,054	317-351
400—Evli	387	1,032	1,007-1,104	1,267-1,412	317-353
500— „ 2 çocuklu	492			1,489-1,701	
600— „ „	576	1,536	1,486-1,644	1,824-2,124	337-354
700— „ „	654	1,744	1,694-1,866	2,229-2,598	318-371
800— „ „	732	1,952	1,902-2,089	2,678-3,105	335-388
900— „ „	810	2,160	2,110-2,311	3,158-3,660	351-406
1000— „ „	888	2,368	2,318-2,534	3,678-4,249	368-425

Safi Gelir Farklılığı

NET GELİR DAĞILIMI — Sütun 3'deki küçük sayı *eksi* artan toplumsal güvenlik yararları için keyfi bir indirim (bekâr bir kişi için £ 15, evli bir çift için £ 25, 4 kişilik bir aile için £ 50). Büyük sayı ise sütun 3 *artı* bütün nüfusun adam başına gerçek ortalama tüketimindeki artış oranı olan yüzde 7— metne bakınız. Bütün gelirlerin, tümüyle kazanılan gelirler olduğu varsayılanmıştır.

1938'dekinden yüzde 15 kadar daha fazladır; bugün Birleşik Krallığın nüfusu 1938'dekinden % 7 1/4 ölçüde daha çok olduğuna göre, kişi başına ortalama gerçek tüketim (soyut «yaşama düzeyi» kavramına en çok uyan istatistiksel sayı) hemen kesinlikle savaş öncesindekinden % 7 ölçüde daha geniştir. Şüphesiz bu, anamal oluşumu ve devletin faaliyetlerinde doğrudan doğruya kullanılan kaynaklar sağlandıktan sonraki durumdur. Şüphesiz her birey, bu ortalama artışı aynen bekliye-
mez. Çok iyi bilindiği üzere haftalık-ücretlilerin tüketim düzeyi % 7'den daha yüksek bir ölçüde artmış, «zenginlerinki» ise yukarı çıkmak şöyle dursun . bazı durumlarda oldukça önemli ölçüde düşmüştür; özellikle her türlü kişisel hizmet 'tüketimi'nin bu hesaplama dahil edildiği hatırlanacak olursa. Ama bu yazıda ilgilenilmekte olan ücret gelirleri orta yerde bulunuyor. Ücretliler toplumun kaldıraç noktasındadırlar ve onların aşağı-yukarı ortalamaı izlemeleri yolundaki istek,

hiç olmazsa hesaplamalara alternatif bir temel sağlamaya yetecek ölçüde makul görünmektedir.

Bundan dolayı sütun 4, sütun 3'deki rakamları bir sıraya sokmaktadır. Her küçük sayı, refah-devleti harcamalarının karşılığı olan bir toplam-sayının çıkarılmasından sonra elde edilmiştir (bu harcamalardan yararlanma da toptan olduğu için toptan bir sayı çıkarıyor). Her yüksek sayı da, sütun 3'deki sayıların %7 oranında arttırılmıştır. Bu gerekli görülen net gelirler sıralaması rakamlarından, bugün gerekli görülen net gelirleri elde etmek için zorunlu olan gayri-safi gelirleri (yani vergi-öncesi gelirleri) hesaplamak, yorucu da olsa kolay bir iştir. Bu sayılar sütun 5'de gösterilmektedir. Bunlar bu hesaplamaların sonul ürünleridir ve sütun 1'deki sayılarla doğrudan doğruya karşılaştırılacak sayılardır. Belirtilen artışların ölçüsü, bu sayıların hepsi sütun 6'da olduğu gibi yüzdeye çevrildiğinde, belki daha açıkça görülebilecektir.

Sayılar da belli bir kaba tutarlılık bulunduğu görülecektir. Gerçekten (bu hesaplamayı izleyenlerin farketmiş olacakları gibi), sayıların kesinliği biraz yadsılanmış olduğuna göre, sonuç kaba taslak şöylece özetlenebilir.....

1938'denberi ücretlerin pek azında düşmeyen bir mutlak yaşama düzeyinin zorunlu kılacağı oranda artış olmuştur; hiçbiri bu insanların görece yaşama düzeylerini koruyabilmeleri için zorunlu olanın üstünde bir artış göstermemiştir. Gerçekten tüme ait bir ortalama sayı hesaplanabilseydi, bu sayı herhalde yaklaşık olarak savaş-öncesi düzeyin iki katı bir yerde bulunurdu.

Bu noktada istatistikçi durmak zorundadır. Ama olgular saptandıktan sonra, sorunun ahlâki ve siyasal yanları hakkında bir şeyler belki eklenebilir.....».

Yukardaki yazıyla ilgili olarak lise bitirme adaylarına sorulan sorular şunlardır :

(a) Makalenin başlığının uygunluğu hakkındaki yorumunuzu yazınız.

(b) Çizelgedeki bilgileri tamamlamak için, 3, 4 ve 6. sütunlardaki 500 sterlin ile başlayan sırada hangi sayılara gerek vardır?

(c) «Sonuç kaba taslak şöylece özetlenebilir...» sözlerinden sonra gelmek üzere, savaş-öncesi yaşama düzeylerini koruyabilmek için zorunlu olan ücretler hakkında kısa bir paragraf yazınız.

(d) Yukardaki yazının son paragrafının devamı olmak üzere 10-15 satır yazınız.

SORU İKİ

İyi bir gazetenin bilim habercisi olduğunuzu düşününüz. Gazeteniz için, güneş düzeninin yer yuvarlağı dışındaki gezegenlerinde

şimdi hayat bulunması olasılığını tartışan 300-400 kelimelik bir yazı yazınız. Hayatı yeryüzünde görülen her türlü biçimi içinde ele alınız. Aşağıdaki bilgilerin bazılarını, ya da hepsini kullanınız. İstiyorsanız başka bilgiler de kullanabilirsiniz.

Güneş, yer yuvarlağı ve daha başka sekiz gezegenle çevrili olan ortalama parlaklıkta cüce bir yıldızdır. Güneşe olan uzaklık sırasına göre gezegenler Merkür, Venüs, Yer, Merih, Jüpiter, Satürn, Uranüs, Neptün ve Plüto'dur. Bunların hepsi yavaş yavaş soğumaktadırlar. Bir gezegen güneşten ne ölçüde uzaksa, herhangi bir zamandaki ortalama ısısı da o ölçüde düşüktür.

-10°F ile 212°F dereceleri dışında, yalnızca birkaç basit canlı organizma uzun süre yaşayabilir ve onlar bile bu derecelerin çok altında veya çok üstünde olmadıkları takdirde yaşayabilirler. Oksijen ve su hayat için temel gerekliliktir. Amonyak ve daha başka birçok gazlar hayat için zehirleyicidirler.

Küçük bir çekim gücü de olan Merkür gezegeni atmosferinin hemen tümünü yitirmiştir. Jüpiter, Satürn, Uranus ve Neptün'deki atmosfer hayat için zehirlidir. Jüpiter'de ortalama ısı -140°F dolaylarındadır. Venüsün yeryüzündeki ısı hemen kesinlikle 212°F'dır. Su hiç yoktur.

Merih'te tropiklerdeki ısının gündüz 50°F ile gece -130°F arasında değiştiği sanılmaktadır. Beyaz yamaların buzul başlıkları olduğuna inanılmaktadır. Bu buzullar kutuplar yöresinde artıp azalmaktadır ve bu Merih'te yaz ve kış mevsimleri bulunduğu düşüncesini doğuruyor; çünkü, bundan başka, buzul başlıklar arasında sırayla yeşil ve kahve rengi görülüyor; yeşil buzul başlıkları küçüldüğünde ortaya çıkıyor. Bu yeşil rengin bitkiler olduğu, su donup da buzul başlığı genişlediğinde ise kahverengine dönüştüğü düşünülmektedir. Merih'de canlı hayatının varlığına olasılık tanınmamakta, insan hayatına benzer yukarı tür bir hayatın varlığı ise tümünden olanaksız görülmektedir.

Proteinin temeli olan üç amino-asit, laboratuvarında metan, amonyak, hidrojen ve su buharı bir hafta süreyle birlikte kıvılcımlaştırılmak yoluyla elde edilmiştir. Bu dört gazın, yeryüzünün atmosferinin 30.000.000.000 yıl önceki başlıca kurucu öğeleri olduğu sanılmaktadır.

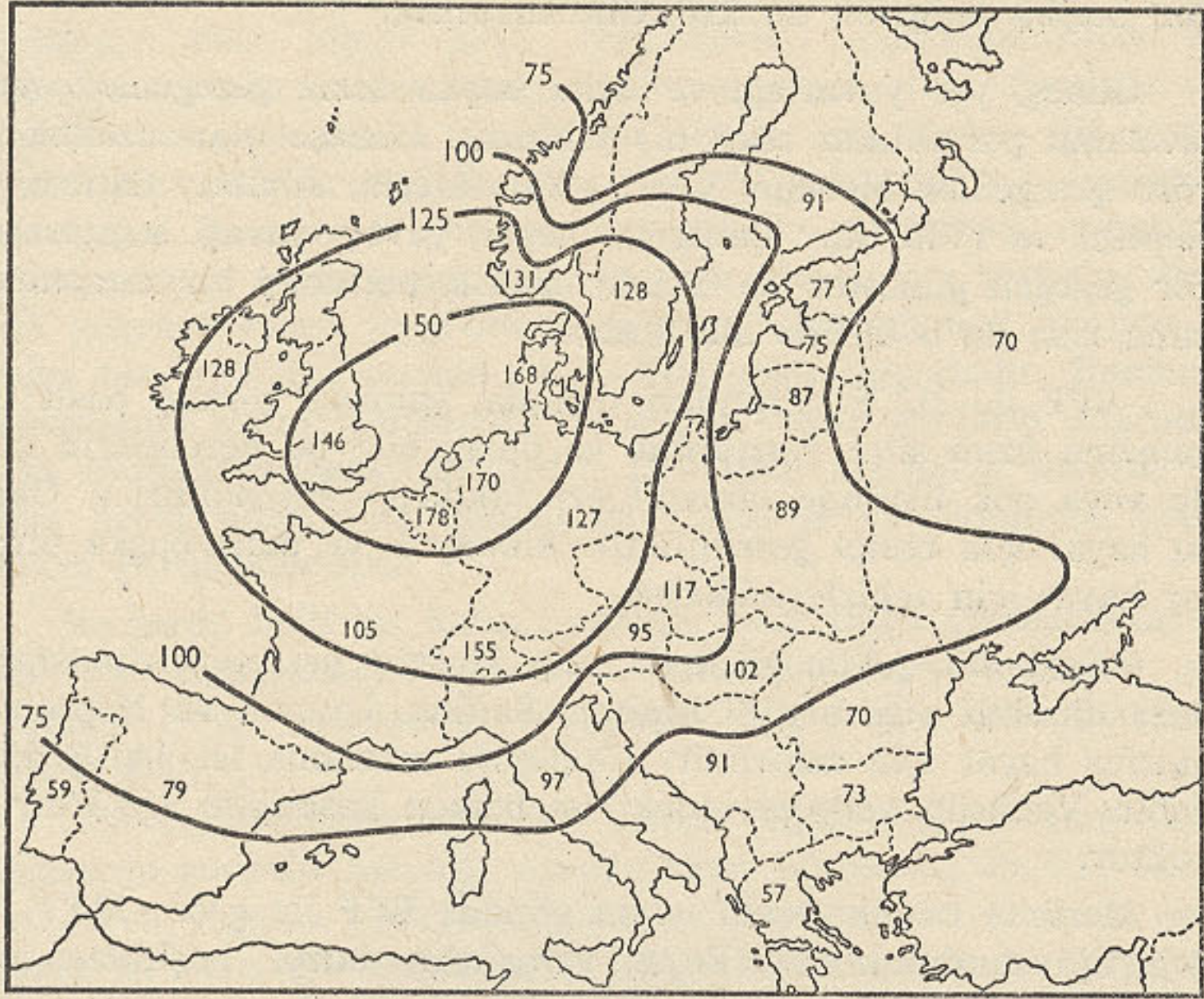
Soğuyan yeryüzünün sıcak atmosferi ve okyanuslarında, bazıları oldukça karmaşık olan birçok proteinler üremiş olabilir. Böyle koşullar altında oldukça karmaşık protein damlacıkları kimyasal olarak çok değişik biçimlerde örgütlenmiş olabilirler. Olabilir ki, bunların kimileri, kendi kendilerini sürdürüp çoğaltmak için gereksindikleri kimyasal maddeleri kendilerine çekecek biçimde örgütlenmiş olabilirler.

Canlı ile cansız arasındaki çizgiyi belirtmek güçtür. Hidrojen, su, benzin, yumurta albumini, ensülin, aşı, virus, bakteri: bunlar karmaşıklığı adım adım artan bir dizi yapılardır.

Tütün mozaik virüsü kristalize olabilir ve yıllarca besin almaksızın vitro içinde varlığını sürdürebilir. Bir tütün yaprağı üzerine konduğunda ise büyür ve çoğalır.

SORU ÜÇ

Bu haritadan sonra gelen soruları cevaplayınız.

Avrupa'da Tarımın Yoğunluğu. 100, başlıca sekiz ekin türünün Avrupa'daki ortalama yıllık verimidir. Buğday, çavdar, arpa, yulaf, mısır, patates, şeker pancarı ve ot (1937 siyasal sınırları)

- Avrupa'da tarımın en az yoğun olduğu ülkenin adını yazınız.
- Avrupa'da en çok yoğun tarım yapılan üç ülkenin adlarını yazınız.
- Tarımda yoğunluk derecesi ortalamamanın 5 puan veya daha az altında olan üç ülkenin adlarını yazınız.
- Avrupa'da en yoğun tarım yapıldığı dairenin içindeki yeri kısaca betimleyiniz.
- Almanya'da tarım yoğunluğundaki değişimleri kısaca betimleyiniz.
- Avrupa'da tarımın yoğunluğunu 1) kuzeye doğru, 2) güneye doğru, 3) batıya doğru gidildikçe düşürmesi olasılığı en yüksek olan bir iklim etkeninin adını yazınız.
- Yalnızca haritadaki verileri gözönünde bulundurarak aşağıdaki düşünceleri doğru mu, yanlış mı, belki mi doğru, belki mi yanlış bulduğunuzu veya kararsız mı olduğunuzu belirtiniz.

- D Doğru
 Y Yanlış
 BD Belki Doğru
 BY Belki Yanlış
 K Kararsız

- 1) Avrupa'da yalnız iki ülke Avrupa Rusya'sındakinden daha az yoğun tarım uygulamaktadır. ()
- 2) Avrupa'da bir ülke ne ölçüde kuzeyde ise tarımı o ölçüde az yoğundur. ()
- 3) Bir ülke ne ölçüde küçük ise, tarımı o ölçüde çok yoğundur. ()
- 4) Akdeniz ülkeleri Avrupa'nın tahıl deposudur. ()
- 5) Danimarka'nın tarımsal üretimi İngiltere'ninkinden daha büyüktür. ()
- 6) Kıyı kesimleri Fransa'nın tarım bakımından en zengin olan kesimleridir. ()
- 7) Kuzey'den güneye doğru gidildikçe tarımın yoğunluğu İngiltere'de artmakta, Fransa'da ise azalmaktadır. ()
- 8) Korsika'da tarım Sardunya'dakinden daha az yoğundur. ()
- 9) Çekoslovakya'da tarımın yoğunluğu batıdan doğuya doğru gidildikçe azalmaktadır. ()
10. Kuzey Avrupa çiftçileri Güney Avrupa çiftçilerinden daha çok çalışmaktadırlar. ()

SORU DÖRT

Dünya Sağlık Örgütüince yayınlanan istatistikler, Batı yarım küresinde mide ve barsak ülserinden ileri gelen ölümlerin en yüksek oranda olduğu yerin Büyük Britanya olduğunu gösteriyor : aşağı-yukarı Fransa'daki oranın dört katı, A.B.D.'ndekinin iki katı kadar. Seylan dünyada bu oranın en düşük, Japonya ise en yüksek olduğu yerdir.

Japonya atom bombasını yaşamış ve uzun yıllar düşük bir yaşama düzeyine sahip olmuştur. Seylan'da geniş bir et-yemez Budist nüfus var. Büyük Britanya'da besin sağlığı ölçüleri ve besinlere kimyasal maddeler eklenmesine karşı konan kısıtlamalar, A.B.D.'ndekinden çok daha az sıkı bir biçimde uygulanmaktadır.

Büyük Britanya'da yüksek sorumluluk mevkilerindeki meslek

üyeleri arasında ülser olayları nüfusun öbür grupları arasındakinden daha çoktur.

a) Yukardaki paragraflarda mide ve barsak ülserinin olası nedenleri olarak ileri sürülen hususlar üzerine beş varsayım geliştiriniz. Her bir varsayımla ilgili olarak paragraflardaki hangi öğelerin o varsayımı desteklediğini belirtiniz.

b) Bu varsayımlardan iki tanesiyle ilgili olarak, bunlardan herbirini reddetmek veya geçici olarak kabul etmek için başvurmak isteyebileceğiniz daha başka kanıtlar (haberler, gözlemler, deneyler) gösteriniz. İstiyorsanız yukarda verilenlere ek olarak başka bilgilerden de yararlanabilirsiniz.

II. İkinci Gurup Orta Öğretim Kurumlarında

Metropolitan Regional Examinations Board'un 2. grup orta öğretim kurumlarını bitirme için hazırladığı toplum bilimler sınav soruları da bu orta öğretim kurumlarından beklenen toplumbilimler öğretiminin niteliği hakkında bize bir bilgi verebilir:

Toplum Bilimleri

Beşi Bölüm I'den, beşi de Bölüm II'den olmak üzere on soruyu cevaplayınız.

BÖLÜM I

1. (a) Toplumbilim derslerinde «gurup» ile anlatılmak istenen şey nedir?
- (b) Üyesi olduğunuz iki küçük, iki de geniş grubun adlarını yazınız.
- (c) Bir İngiliz ailesinde veya başka kültürden bir ailede baba veya anne rolünü bir paragraf içinde betimleyiniz.
- (d) Aileden başka bir grubun örgütlenişini betimleyiniz.
2. (a) İnsanın hayvanlardan üstün olduğu üç yanını söyleyiniz ve bu elverişli durumların insanı niçin üstün kıldığını kısaca açıklayınız.
- (b) Bir çocuğun toplumun kabul ettiği bir üyesi olarak yaşayabilmesi için öğrenmek zorunda olduğu üç önemli yeteneği anlatınız.
- (c) Bir çocuğun bu yetenekleri öğrenmesinin üç yolunu söyleyiniz.

3. (a) Suffragette (*) hareketi neydi?
 (b) Günümüzde kadınların yaptığı altı tam-zamanlı işin veya mesleğin adını yazınız.
 (c) Bu yüzyıldaki iki dünya savaşı, kadınların toplum içindeki yerinde hangi bakımlardan değişikliklere yol açmıştır?
4. Aşağıda yaşlı bir insanın karşılaşılabileceği sorunların bir listesi var. Bunların herbirini bir başlık olarak kullanarak, bu sorunların nasıl giderilebileceği konusundaki düşüncelerinizi birer paragraf halinde yazınız.
 (a) Yalnızlık,
 (b) Sıkılma,
 (c) Yoksulluk,
 (d) Kötü yaşama şartları.
5. (a) Evde yaşayan genç bir insan olarak, ailenizin öbür üyelerine karşı ne gibi sorumluluklarınızın olduğunu düşünüyorsunuz?
 (b) Ailenin öbür üyelerinin size karşı ne gibi yükümlülükleri olduğunu düşünüyorsunuz?
6. (a) Günümüzde İngiltere'deki eğitim kalıbını gösteren bir şema çiziniz.
 (b) Gelecekte ne gibi değişikliklerin yapılması beklenebilir?
 (c) Zorunlu okul yaşının onaltıya çıkarılması için üç güzel neden gösteriniz?
7. A veya B şıklarından birini seçiniz. YA :
 A. (a) Gençlerin Çalıştırılması Örgütünün ve okul dönemi sonuna doğru okulları ziyaret edip okulu bitirecek olanlara danışmalarda bulunan görevlilerin çalışmalarını anlatınız.
 (b) Size göre işçilerin işverenlerinde bulunmasını en çok arzuladıkları üç niteliği yazınız.
 (c) Size göre işverenlerin işçilerde bulunmasını en çok arzuladıkları üç niteliği yazınız.
- VEYA :
 B. Şimdiye kadar yaşamış olabileceğiniz bir çalışma dönemi veya bir işyerine yapmış olabileceğiniz bir ziyareti anlatınız. Böyle bir deney, okuldan ayrıldığınızda yapacağınız iş seçiminizde size nasıl yardımcı olabilir?

(*) Kadınlar için oy hakkı isteme hareketi. (Dipnotu bizim. Ö. O.)

8. (a) «Otomasyon» ne demektir?
 (b) Fabrika işçisi otomasyonun ne gibi sürekli yararlarından faydalanır?
 (c) Otomasyon sanayide ne gibi geçici güçlüklerle yol açabilir?
9. (a) İnsanın başlıca üç fiziksel türünün neler olduğunu yazınız?
 (b) Bunlardan her birinin başlıca fiziksel özelliklerini anlatınız.
 (c) Aşağıdaki yerlerde bunlardan hangisinin çoğunlukta olacağını düşünürsünüz?
 (i) Tropikal Afrika
 (ii) Çin
 (iii) Avrupa
 (d) Göç eden üç halkın adlarını ve gittikleri yerlerin yazınız.
10. Aşağıdaki çizelge bir yerel yönetimin tanıtıcı giderlerini gösteren sayılardan kuruludur.

Eğitim	5 s	6 d
Refah		8 d
Yoksul çocuklar		6 d
Barınak	1 s	10 d
Kitaplıklar		5 d
Polis	2 s	0 d
Yangın söndürme	1 s	2 d
Sokaklar (temizleme)	4 s	1 d
Kamusal aydınlatma		7 d
Kanalizasyon	1 s	2 d
Çöplerin yok edilmesi	1 s	9 d
Analık ve çocuk refahı		6 d
Parklar		9 d
Hamamlar		5 d
Öbür sağlık hizmetleri	1 s	8 d
Adalet giderleri		6 d
Başka hizmetler	2 s	9 d
Toplam	£ 1	6 s 3 d
Daha az kesin olan hükümet bağışları	9 s	0 d

- (a) En çok gidere yol açan madde hangisidir?
 (b) «Refah» maddesi neleri içine alır?
 (c) Sokaklar neden budenli yüksek gidere yol açıyor?

- (d) Size göre hangi maddeler için daha çok para ayrılmalıdır? Niçin?
- (e) Hükümet bağışlarının Yerel Yönetimlere hangi bakımlardan yardım ettiğini betimleyebilir misiniz?
- (f) Yerel Yönetimler paralarının çoğunu nasıl elde etmektedirler?
11. Aşağıdaki taslağı kullanarak yasa süreçlerini açıklayınız. Satış mağazasında hırsızlık - mağaza gözeticisi - rapor - iddia - gözaltına alma - çocuk mahkemesi - belge - savunma - yargıç - hüküm - davranış düzelmesini saptıyan görevli - ana - baba.
12. Bir seçim bölgesindeki şu seçim sonuçlarını inceleyiniz, sonra aşağıdaki soruları cevaplayınız :
R. Adams (Muhafazakâr)	20.450
J. Smith (İşçi)	29.500
L. Thomas (Liberal)	9.500
- (a) Hangi aday milletvekili seçilmiştir?
- (b) Kendisine en yakın rakibiyle arasındaki fark neydi?
- (c) Liberal adayın depositosunu geri alabilip alamıyacağını nedenini açıklayınız.
- (d) Sonuç bakımından doyurucu olmıyan herhangi birşey görünüyor mu?
- (e) Bir seçim bölgesi nedir?
- (f) Bir Genel Seçim ile ara-seçimi arasındaki ayrılık nedir?
13. Kişi başına düşen Kalori Üretimini (Yiyecek) gösteren dünya haritası. (Kaynak : Birleşmiş Milletler, *Dünya Olguları ve Sayıları, 1960*). Bu harita size aşağıdaki sorulardan bazılarını cevaplama da yardım edecektir :
- (a) Besin bakımından kalori ne anlama gelir?
- (b) Günde insan başına 3.000 kaloriden çok düşen üç ülkenin adlarını söyleyiniz.
- (c) Günde insan başına 2.200 kaloriden az düşen üç ülkenin adlarını söyleyiniz.
- (d) Bu değişimleri açıklamak üzere kısaca üç neden gösterebilir misiniz?
- (e) Az gelişmiş ülkelerde açlık ve kıtlık ile ilgilenen herhangi üç kurumun adlarını yazınız.

14. Aşağıdaki çizelge bazı ülkelerdeki sanayileşme ile beklenen ömür süresini anlatan ve karşılaştıran sayıları gösteriyor. Bu çizelgeye dayanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız :
- En büyük toplam nüfusa sahip olan üç ülkenin adlarını yazınız.
 - Sanayide çalışan işçi nüfusunun en yüksek oranlarda olduğu üç ülke hangileridir?
 - Kişi başına ortalama gelirin en yüksek olduğu üç ülke hangileridir?
 - Beklenen ömürün en kısa olduğu (erkek ve kadınlar bakımından) üç ülke hangileridir?
 - İsveç ve Hindistan'da kişi başına düşen ortalama gelir ile beklenen ömür arasındaki ilişki için nasıl bir açıklama verirsiniz?

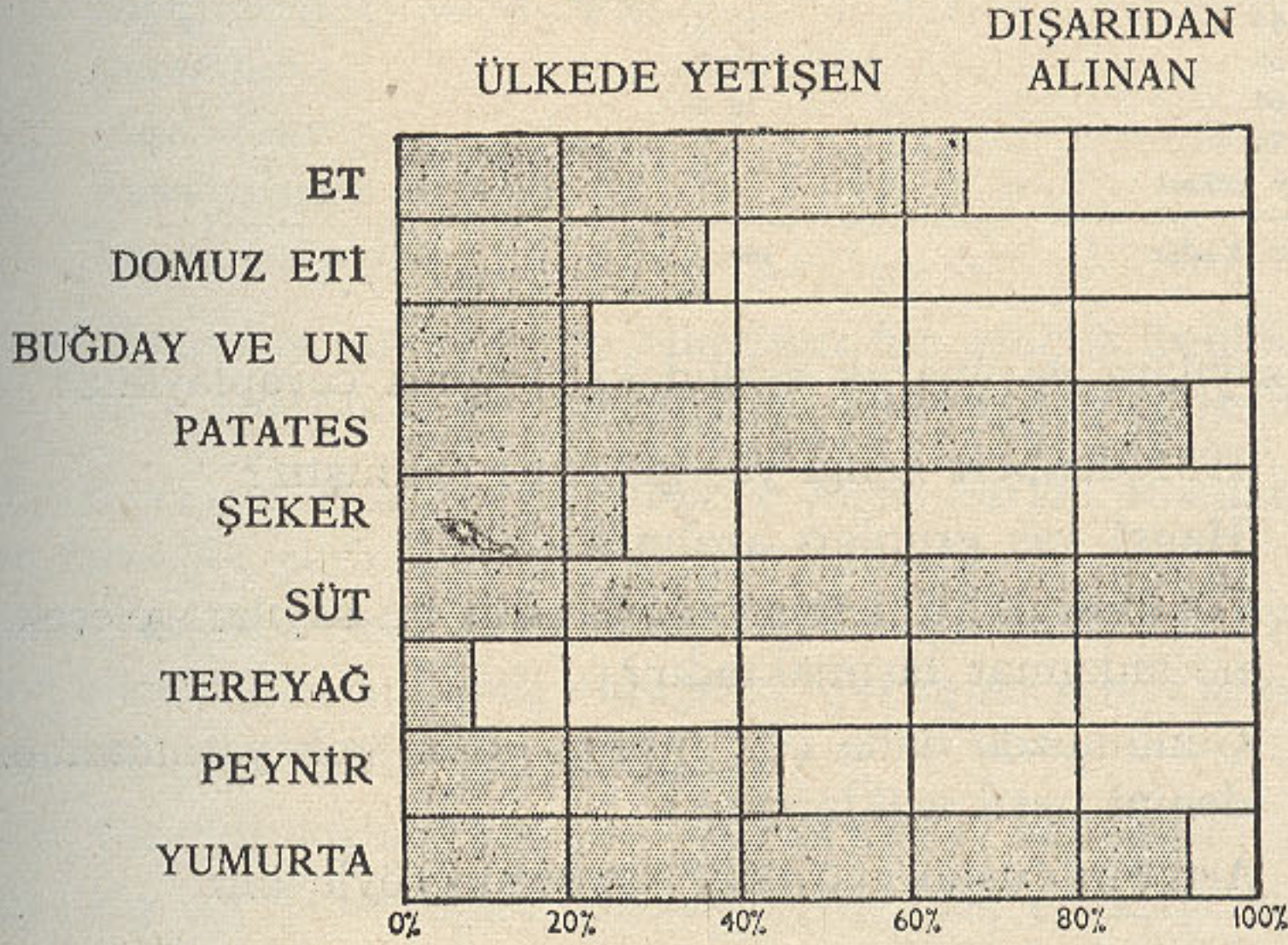
Bazı Ülkelerdeki Sanayileşme ve Beklenen Ömür Süresini Gösteren ve Karşılaştıran Çizelge

	Toplam Nüfus (Milyon)	Sanayide Çalışan İşçi Nüfusun Oranı %	Adam Başına Düşen Ortalama Gelir (Amerikan doları olarak)	Beklenen Ömür	
				Erkek	Kadın
Birleşik Krallık	156.4	36	1.453	62	66
ABD	50.4	49	773	66	71
Fransa	42.7	29	482	63	68
İtalya	47.1	30	235	54	56
Japonya	83.2	21	100	50	54
İsveç	7.0	38	780	67	70
Brezilya	52.6	12	112	37	37
Mısır	19.0	12	100	36	41
Hindistan	356.9	19	57	27	27

Kaynak : Oxford Economic Atlas. 1. Baskı, 1954.

15. Aşağıdaki şema, dışardan satın aldığımız başlıca yiyecek maddelerinin bazılarının oranını gösteriyor. Aşağıdaki sorulardan bazılarını cevaplama size yardım etmesi için şemaya başvurunuz :
- Hangi maddeyi İngiltere bugün kendisi üretmektedir?
 - Ençok dışarıdan alınan yiyecek maddesi hangisidir?
 - İngiltere'nin kendisi yaklaşık olarak ne ölçüde şeker üretmektedir?

- (d) Hangi Avrupa konfederasyonu (kısaltma) gelecekte bize yiyecek maddesi bakımından yardım edebilir?
- (e) Çiftçilere yardım etmek üzere yaptığımız para ödemesinin adı nedir?
- (f) Yiyecek dış alımı ile ilgili olan üç sorunun adlarını yazınız?

BÖLÜM II

16. (a) Reklâmın değeri sizce nedir?
- (b) Günümüzdeki reklâm yöntemleri konusunda ne gibi eleştiriler yaparsınız?
17. Kiralama ile ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız :
- (a) Eğer bir arabanın fiatı 300 sterlin ise, bunun beşte birini depozito olarak ödemeniz gerekebilir. Bu ne kadar tutar?
- (b) Geriye ödemek üzere ne kalmıştır?
- (c) Eğer ödeme yılda % 5 ise üç yıl içinde ne kadar ödersiniz?
- (d) Kiralamanın sizce varolan üç yararını belirtiniz.
- (e) Üç elverişsiz yanını belirtiniz.
18. Aşağıdaki taslağı kullanarak, bir ev satın alırken ilk aşamalardan tam satınlamaya değin nasıl bir yol izleyeceğinizi belirtiniz : Depozito - Tam Maliyet - Yapı Derneği - İpotek - Faiz - Borç - Kendi kendini ödeme - Sigorta.

19. Aşağıdaki çizelgeyi inceleyiniz :

Yaş Grubu	İngiltere ve Galler Nüfusunun Yüzde Dağılışı	
	1951	1961
0—4	8.5	7.8
5—9	7.2	7.1
10—14	6.4	8.1
15—24	12.9	13.1
25—34	14.5	12.7
35—44	15.3	13.6
45—54	13.7	14.0
55—64	10.4	11.7
65—74	7.5	7.6
75 ve yukarı	3.6	4.3
Bütün Yaşlar	100.0	100.0

Bu sayılara dayanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız :

- 1951 denberi hangi yaş grupları artmıştır?
 - Hangi yaş grupları azalmıştır?
 - Toplumsal hizmetler bakımından bu sayılar gelecek için ne anlamlar taşımaktadır?
 - Günümüzde daha çok insanın daha çok yaşamasının nedenini nasıl açıklarsınız?
 - Artan nüfusun getireceği üç sorun söyleyiniz.
20. C.C.R.P. broşüründeki resimler. Tırmanan, yürüyen, yelken kullanan, kamp yapan erkek ve kız çocukları gösteren fotoğrafları inceleyiniz.
- Üstte ortadaki resimde ne olup-bittiğini anlatınız.
 - Altta ortadaki resimde görülen faaliyeti anlatınız.
 - Gençlerin resimde görülenlere benzer şeyler yapmalarına yardım eden ve yüreklendiren üç akım veya örgütün adlarını yazınız.
 - Bu faaliyetlerin genç insanlar bakımından taşıdığı değer sizce nedir?
 - Sizin yapmış olabileceğiniz benzer bir faaliyet üzerine bir paragraf yazınız.
 - Bu tür faaliyetlerde bulunma olanaklarından daha çoğu, onları yapamıyanlara nasıl sağlanabilir?
21. (a) Henüz okulda olan gençlerin içinde yaşadıkları topluluğa yardım edebilecekleri üç yol gösteriniz.
- (b) Bu ders yılında okul içinde veya okul dışında kendinizin başka insanlara yapmış olduğunuz bir hizmeti anlatan bir paragraf yazınız.

- (c) Gençlerin aşağıdaki insan gruplarından herhangi birindeki kimselere yapabilecekleri bir toplumsal yardım biçimini anlatınız.
- Hasta (Akıl veya beden bakımından)
Yaşlı
İşsiz
İngiltere'deki yabancılar
Çocuklar
Hayvanlar
Aşırı-çalışan anneler
Suçlu çocuklar
22. Ziyaret ettiğiniz, ya da bildiğiniz bir gençlik kulübünü kısaca anlatınız. Bu kulüp nasıl daha ileriye götürülebilir?
23. (L.C.C. yayını, *Housing Londoners*, Alton Estate, Roehampton'un havadan görünüşü, s. 3'deki resimler).
- Resim, eskiden yedi geniş ailenin oturduğu bugün ise 700 den çok ailenin yerleştirilmiş olduğu bir yerleşme yerini gösteriyor.
- (a) Yüksek bloklar kaç katlıdır?
(b) Görebileceğiniz her şeyi anarak resmi tanıtınız.
(c) Bu tür kuruluşları geliştirenlerin elde ettikleri yararları sayınız.
(d) Apartman katlarında yaşayanlar bakımından kaç sakınca sayabilirsiniz.
(e) Buna benzer olan, ya da bildiğiniz ve bundan daha iyi veya daha kötü olduğunu düşündüğünüz bir başka belediye kuruluşunun adını verip, betimliyebilir ve nedenlerini yazabilir misiniz?
(f) Resimdeki gibi bir yerleşme yerinde ne gibi kolaylıkların bulunmasını zorunlu görürsünüz?
24. (a) Common wealth; Birleşmiş Uluslar Örgütü; Güney-Doğu Asya Andlaşması örgütü; Güney Afrika Birliği. Bu örgütlerin ortak yanları nelerdir?
(b) Bunlardan birinin başlıca görevlerini anlatınız.
(c) Birleşmiş Uluslar örgütünde :
D.S.Ö. :, U.Ç.Ö.; G.T.Ö.; U.P.F. vardır.
Bu kısaltmalardan ikisinin ne olduğunu yazınız.
(d) Başka dünya örgütleri veya ülke gruplarından üçünün adlarını yazınız.

- (e) Bu örgütlerden birini alarak başlıca görevlerini belirtiniz.
25. (a) «Kır Yasası»nın anlamını gösterip açıklayınız.
(b) Bir «Kent Yasası» yapıp açıklayınız.
26. Göç etmek isteseydiniz hangi ülkeyi seçerdiniz? Nedeniyle birlikte kısaca açıklayınız.
27. Televizyonu olmayan bir ülkede bir Televizyon Yönetimi kurmakta olduğunuzu tasarlayınız. Amaçlarınızın ne olacağını anlatınız: yani bu kuruluşu temel olarak eğitici bir kuruluş mu, yoksa eğlendirici bir kuruluş mu yapardınız? vb. Düzenliyeceğiniz program türlerini belirtiniz.
28. (a) İnsan gazetelerden hangi türden bilgiler edinir?
(b) Basın özgürlüğünün neden önemli olduğu üzerine bir paragraf yazınız.
29. (a) Yeni kurulan Devletlerin karşılaştığı başlıca sorunları kalın çizgileriyle yazınız.
(b) İngiltere nasıl yardım etmeğe çabalamaktadır? Bir örnek veriniz.
30. Aşağıdaki yargılardan *birisi* üzerindeki görüşlerinizi yazınız:
(a) Oy verme yaşı onsekize indirilmelidir.
(b) Günümüzde 20'den küçük yaştaki çocuklar sorumsuz ve şımarıktırlar; harcıyabilecekleri gereğinden çok paraları vardır.
(c) Kanlı sporlar zalimcedir; avcılık uygarlık dışıdır.